

УДК 343.148

Олена Юріївна КАНАВА,

*судовий експерт сектору молекулярно-генетичних досліджень
відділу біологічних досліджень та обліку
Харківського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України*

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ БЕЗВІСТИ ЗНИКЛИХ ОСІБ ЗА ДОПОМОГОЮ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На сьогодні, у зв'язку з загостренням воєнного конфлікту на сході України та підвищенням рівня злочинності в Україні, зростає кількість судових молекулярно-генетичних експертиз, пов'язаних з ідентифікацією безвісти зниклих осіб. Одним із засобів ідентифікації є судова молекулярно-генетична експертиза. За її технологіями можливо: досліджувати практично всі тканини, які містять ДНК; біологічні об'єкти, які забруднені мікрофлорою; мікрокількості біологічного матеріалу (для встановлення якісного ДНК-профілю потрібні лише 6–9 ядровмісних клітин); змішані сліди, особливо у випадках дослідження об'єктів за фактом вчинення злочинів на статевому ґрунті [1, с. 5].

За допомогою судової молекулярно-генетичної експертизи можливо ідентифікувати біологічні зразки (кісткові рештки) та біологічні сліди безвісти зниклої особи.

Для встановлення генетичних ознак безвісти зниклої особи, необхідно вилучити особисті речі даної особи та направити їх на дослідження. Для встановлення генетичних ознак людини та отримання повного та якісного ДНК-профіля безвісти зниклої особи краще вилучати такі речі як: щітки для волосся, зубні щітки, станки для гоління. Після проведення дослідження та отримання якісного ДНК-профілю, його поміщують до регіональних або центральних обліків генетичних ознак людини.

Центральний облік генетичних ознак людини (ЦОГОЛ) формується з ДНК-профілів осіб, які проходять по у кримінальних провадженнях, слідів з місць нерозкритих злочинів, невпізнаних трупів, безвісно зниклих осіб та їх прямих родичів. Завдяки створенню даного обліку можливо перевірити поміщені ДНК-профілі на збіги та таким чином встановити родинні зв'язки [2].

У разі відсутності особистих речей безвісти зниклої особи можливо отримати біологічні зразки (слину або кров) від близьких

родичів (матері, батька або дітей). При відібранні на молекулярно-генетичне дослідження зразків крові, необхідно дотримуватися умов стерильності в медичних установах та проводити відбирання за участю медичного працівника. Оскільки залучення медичного працівника в кожному випадку є витратним у часі і трудомістким, тому на практиці найбільш розповсюдженим є відбирання букального епітелію. Даний метод є безпечним, він проводиться з використанням стерильних ватних паличок та щіточок або зонд-тампонів. Найсучаснішим способом відбору зразків є використання FTA- карт (Flinders Technology Associates), які виготовлені з целюлозного паперу на бавовняній основі, який оброблений хімічним реактивом, що сприяє руйнуванню клітин, денатурації білків і захисту ДНК від пошкодження, не допускаючи при цьому ризику контамінації (забруднення іншим біологічним матеріалом) зразка, відібраного для молекулярно-генетичного дослідження [4, с. 12]. Отримані (ДНК-профілі) поміщуються до ЦОГОЛ та перевіряються на збіги, з раніше отриманими генетичними ознаками.

Після завершення процедури відбирання зразків букального епітелію складається відповідний акт, якщо її проводить працівник Експертної служби МВС. Якщо відбирання зразків проводиться слідчим, складається протокол. Крім протоколу відбору зразків, слідчому для поміщення біологічних зразків до Центрального обліку генетичних ознак людини (ЦОГОЛ) та в подальшому для перевірки та встановлення збігів з генетичними ознаками невстановлених осіб, необхідно направити запит на їх поміщення, а також дозволити близьких родичів на обробку персональних даних та поміщення їх до ЦОГОЛ [2].

Незважаючи на те, що ДНК є однією з найбільш стійких біомолекул, при недотриманні умов зберігання ДНК може зруйнуватися за декілька діб. У зв'язку з вищезазначеним вкрай важливо створити оптимальні умови для зберігання об'єктів дослідження: за необхідності висушувати об'єкт при кімнатній температурі, без доступу прямих сонячних променів та використання нагрівальних приладів; в якості пакувального матеріалу використовувати щільні паперові конверти. При вилученні біологічних зразків, особливо крові, на молекулярно-генетичне дослідження краще направляти матеріал у висушеному вигляді на фрагменті марлевої серветки [3, с. 8]

Судова молекулярно-генетична експертиза займає вагоме місце в ідентифікації безвісти зниклих осіб. Успішне її проведення та встановлення генетичних ознак людини (ДНК-профілю) залежить від низки факторів: правильний вибір об'єкта дослідження, дотримання умов їх вилучення та зберігання.

Список бібліографічних посилань: 1. Пименов М. Г., Культин А. Ю., Кондрашов С. А. Научные и практические аспекты криминалистического ДНК-анализа : учеб. пособие. М. : МГУ ЭКЦ МВД России, 2001. 144 с. 2. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС : затв. наказом МВС України від 10.09.2009 № 390 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09> (дата звернення: 16.10.2019). 3. Єрмолаєва А. О., Лагус В. І. Особливості збирання, зберігання та направлення біологічних слідів людини на молекулярно-біологічну експертизу : метод. рек. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2006. 23 с. 4. Методичні рекомендації з організації проведення відбору зразків біологічного походження в близьких осіб зниклих безвісти та призначення молекулярно-генетичної експертизи, проведення заходів з розшуку зазначених громадян та реагування за фактами зникнення безвісти людей у районах проведення антитерористичних операцій / МВС України ; Держ. наук.-дослід. експерт-криміналіст. центр ; Нац. поліція України, Головне слідче управління, Департамент кримінального розшуку. Київ, 2016. 15 с.

Одержано 17.10.2019

УДК 343.98

Василь Васильович КІКІНЧУК,

кандидат юридичних наук,

завідувач кафедри криміналістики

та судової експертології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-2241-6384>

ПОНЯТТЯ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Термін «техніко-криміналістичне забезпечення» почали вживати вчені-криміналісти в своїх наукових дослідженнях у 80-х роках минулого століття. Воно набуло широкого розголосу у працях Р. С. Белкіна «Криміналістичне забезпечення діяльності кримінальної міліції і органів попереднього розслідування», В. Л. Лохова «Застосування спеціальних знань криміналіста на досудовому слідстві», О. Ф. Волинського «Концептуальні основи техніко-криміналістичного забезпечення розкриття і розслідування злочинів» та інших вчених-криміналістів.

Існує множинність думок з приводу саме змістовного наповнення зазначеної наукової категорії. Так, прибічники теорії техніко-